

УДК 304.4

Феномен політичного акціонізму в сучасному суспільстві

В.М. БАВИКІНА

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків, Україна

Авторське резюме

У даній статті виявлено основні характеристики політичного акціонізму як сучасного соціального феномена, який об'єднує в собі якості мистецького перформансу і політичного протесту. Встановлено основні відмінності між схожими за формальними ознаками явищами такими як політичний акціонізм, хепенінг, перформанс та соціально-політична акція, проаналізована етимологія терміну акціонізм, його поява та трансформація. Виявлені основні завдання політичного акціонізму та засади, на основі яких він діє. Проаналізований зв'язок політичного акціонізму та медіа, який виступає як незалежний та неконтрольований простір для появи інтерпретацій акцій, що вже відбулись. Проаналізовані головні механізми дії акції та виявлено метод субверсивної афірмації, деконструкції та генеалогічного методу, якими послуговується акціоніст у своїй діяльності. Визначено основні завдання політичного акціонізму як соціокультурного явища, що існує на перетині політичного та мистецького просторів. Зроблено висновок, що політичний акціонізм є міждисциплінарним явищем, яке має розглядатися як соціокультурний феномен і досліджуватися під кутом різних дисциплін – мистецтвознавства, соціології, філософії.

Ключові слова: акціонізм; політика; сучасне мистецтво; протест; соціальні трансформації; соціокультурний феномен; соціальний простір

Phenomenon of political actionism in modern society

V.M. BAVYKINA

Kharkiv V. N. Karazin national university, Kharkiv, Ukraine

Abstract

Political actionism is the phenomenon in social and art space, that appeared in middle of XX century as the practice of critic and protest with using different artistic methods and techniques. Political actionism as art and political tradition exist in postsoviet space, especially in Russia where actionism appeared in 1990 years and develops for actually days. In other countries this phenomenon not such systematic. But analyze and compare actions in different countries appears the possibility to understand social and cultural context, their difference and similarity. Actionism is a reaction to external public, social and political situation, but its appearance more like the symptom of some problem than its critic or display – traditional approaches in art. Appearance of actionism also connected with inability of manifestation of personal and civil liberty, that's why in actions liberty affairs in such radical and hyperbolized forms. First volume of Russian political actionism began in 1990 years (Oleg Kulik, Alexander Brener, Anatoly Osmolovsky etc.) and Second volume in 2010 (art-group Voyna, Pussy Riot, Pyotr Pavlensky). This process not only a transformation of artistic and traditional space, but also modification of reaction on social and political situation. Actionism becomes a source of new type of knowledge, that give a possibility to see the habitual reality from another side and find in it new points and concepts. Political actionism contracting own interpretation of already well-established phenomenon. Usual concepts of liberty, authority, social control are deconstructed in actions. Those destructions of reality and cultural reorientation destroys traditional imposed patterns of interaction and social structure. But new views, that appeared in daily life from actions, often has mistaken interpretations. Exist a problem about identification of actions, its correct interpretations and understanding of its causes. In article was analyzed the basic mechanisms of action steps identified method of subversive affirmation, deconstruction, genealogical method, which uses actionist in their activities. The main task of political actionism as a socio-cultural phenomenon, which exists at the intersection of the political and artistic spaces. Was concluded that the political actionism is an interdisciplinary phenomenon, which should be read as sociocultural phenomenon and investigated at an angle different disciplines – art history, sociology and philosophy.

Keywords: actionism; politics; contemporary art; protest; social transformation; sociocultural phenomenon; social space

Феномен политического акционизма в современном обществе

В.Н. БАВЫКИНА

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина, Харьков, Украина

Авторское резюме

В данной статье выявлены основные характеристики политического акционизма как современного социального феномена, который объединяет в себе качества художественного перформанса и политиче-

© В. М. Бавикіна, 2016

ского протеста. Установлено основные отличия между схожими за формальными признаками явлениями такими как политический акционизм, хэппенинг, перформанс и социально-политическая акция, проанализирована этимология термина акционизм, его появление и трансформация. Выявлены основные задачи политического акционизма и засады, на основе которых он действует. Проанализирована связь политического акционизма и медиа, которое выступает как независимое, не поддающееся контролю пространство для появления интерпретаций акций, которые уже произошли. Проанализированы основные механизмы действия акции, выявлен метод субверсивной аффирмации, деконструкции генеалогического метода, которые использует акционист в своей деятельности. Определены основные задания политического акционизма как социокультурного явления, которое существует на пересечении политического и художественного пространств. Сделан вывод, что политический акционизм является междисциплинарным явлением, которое должно рассматриваться как социокультурный феномен и исследоваться под углом различных дисциплин – искусствоведения, социологии и философии.

Ключевые слова: акционизм; политика; современное искусство; протест; социальные трансформации; социокультурный феномен; социальное пространство

Політичний акціонізм як соціальна та мистецька практика, що існує на пострадянському просторі вже більше 20 років, досі не має чіткого визначення та власного термінологічного апарату. Існує чимало інтерпретацій політичного акціонізму серед художньої спільноти, але в академічному полі політичний акціонізм явище маргінальне, що досі не має свого місця ні в мистецтвознавчих, ні в соціологічних науках. Політичний акціонізм є міждисциплінарним явищем, яке має розглядатися як соціокультурний феномен і досліджуватися під кутом різних дисциплін – мистецтвознавства, соціології, філософії.

Метою даної статті є розгляд поняття «політичний акціонізм» в контексті мистецьких перформативних практик, визначення ролі художника-акціоніста в контексті трансформації соціальної реальності.

Дослідженням перформативних практик та їх еволюції в контексті соціокультурних трансформацій займаються такі теоретики, як Роланд Голдберг, Клер Бішоп, Катерина Дьоготь, Алік Епштейн та Олена Петровська. Актуальні концепти в рамках теорії постструктуралізму були розроблені такими дослідниками, як Жак Дерріда, Мішель Фуко, Луї Альтюссер.

Для визначення сутнісних характеристик політичного акціонізму необхідно дослідити його генезу та існуючі інтерпретації даного поняття.

У політичній культурі існує явище протестного, або політично-суспільного акціонізму, який визначається як тактика певних, частіш за все екстремістсько-орієнтованих груп, в основі яких – неясно усвідомлені політичні цілі, але спонтанний протест проти влади. Основною формою соціально орієнтованого акціонізму є акція. Згідно з загальноприйнятим визначенням акція (від лат. «actio» – «діяльність») – це публічні суспільно-політичні дії, що мають своєю ціллю привернення уваги. Акції не мають довгострокової чіткої цілі та стратегії, не пов'язані з іншими заходами, в яких беруть участь її учасники. Головна ціль даного типу акцій – привернути уваги зі сторони ЗМІ та людей «тут і зараз».

Етимологія терміну: «action» (процес здійснення певної дії) та суфікс «ism», який використовується для створення понять, які позначають течії або теорії, що мають у своїй основі ідеологію опозиційну до системи. Отже, в дискурсивному полі існує декілька визначень для даного поняття. Відповідно до Оксфордського словника ми маємо такі значення «акціонізму»:

1. Активізм; віра в необхідність прямої дії.

2. Мистецька течія, в основі якої лежить фізична дія або процес створення роботи як готового артефакту.

Чи не вперше в наукових текстах поняття акціонізму з'являється у Теодора Адорно. Неологізм «aktionismus» використовувався автором для критики радикальних ідей, а також «нових лівих», що були готовими відстоювати втручання за будь-яку ціну та мали догматичну віру в свою діяльність. Адорно писав: «Вони вважають, ніби теорія репресивна, але на практиці пряма дія, що викликає якісь поштовхи, незрівнянно ближча до пригнічення і тиранії, ніж проста думка. Найбільш складне завдання побудови менш репресивного світу, дорогу між спонтанністю та організацією неможливо знайти не знаючи теорії» [6, с. 3]. Для Адорно поняття акціонізму було синонімічне антиінтелектуалізму. Автор вказував, що «actionism is regressivism» [6]. Вперше для англomовного середовища це поняття було адаптовано в перекладі інтерв'ю з Адорно для журналу «Шпінгель» у 1969 році.

У сучасному дискурсі «акціонізм» дуже рідко інтерпретується відповідно до поглядів Адорно. Більш актуальним є погляд на акціонізм у контексті теорії мистецтва, де він визначається як окремий самостійний феномен. Спільна риса між соціальним та художнім акціонізмом – протест проти існуючого політичного чи соціального становища. Якщо соціальну акцію можна розглядати виключно в політичному та соціальному контекстах, то художню акцію (мистецтво дії) також необхідно розглядати в мистецькій та культурній площинах. Крім спростування традиційних соціаль-

них змістів, акціонізм також протестує проти класичних художніх методів, що є дотичним до тактик перших перформерів. З середини ХХ століття до сучасності художній акціонізм трансформувався в більш складний феномен, який виходить за межі мистецького дискурсу.

Політичний акціонізм визначається як соціокультурна рефлексія художника, тобто переосмислення та деконструкція сталих соціальних, культурних та політичних конструктів, що має за ціль зміну соціального розвитку та розроблення нового методологічного апарату. Політичні акції стають не джерелом естетичного задоволення (традиційне мистецтво), не джерелом пізнання (як *contemporary art*), а джерелом критичного знання [2]. І відповідно до цього ми можемо вивести певний набір характеристик притаманних політичному акціонізму:

1. Політичний акціонізм – не інституціоналізована форма мистецтва. Акція не може бути анонсована, ініціатором акції не може бути культурно-мистецька або будь-яка інша інституція, акція не може бути нею запланована, комерціалізована, не може повторюватися (хоча в цьому випадку є виключення, наприклад, акція Олега Кулика «Скажений пес чи останнє табу, що охороняє самотній»).

2. Політичний акціонізм (на відміну від соціально-політичних акцій) не висловлює конкретної політичної спрямованості, не представляє якусь конкретну політичну силу, партію, ідеологію, але є носієм політичного послання.

3. Пріоритетом у політичному акціонізмі є інтеракція з владою, соціальними інститутами, а не з глядачем.

4. Політичні акції ретельно плануються (на відміну від перформансу та гепенінгу)

5. Політичний акціонізм використовує медіа, ЗМІ та віртуальний простір як посередника між акцією та глядачем.

Акціонізм як соціокультурний феномен має за мету діагностику соціокультурного становища суспільства, в якому діє той чи інший акціоніст. Культуролог Андрій Флієр визначає соціокультурне становище суспільства як набір ознак та характеристик, що свідчать про те, в якій мірі дане суспільство управляється не тільки засобами адміністративного контролю та примусу, насильства та загрози його здійснити, шляхом «гри» на економічних зацікавленнях, але головним чином засобами, які можна назвати ідеологічними [3, с. 640]. І під ідеологією в даному випадку розуміється не лише політична державна ідеологія, але різноманітні засоби стимулювання добровільної соціально адекватної поведінки населення, тобто добровільне бажання людей влаштувати своє життя відповідно до суспільних норм, стандартів, загальноприйнятих цінностей. Необхідно зазначити, що акціонізм виникає в суспільстві, де рівень праг-

нення до даної відповідності дуже високий. Акціонізм з'являється в суспільствах, де прояв індивідуальної свободи набагато нижчий, ніж вплив колективної свідомості на кожну людину. В такому соціумі відсутня спроможність суб'єкта до самостійного визначення стандартів життя та бажання протидії суспільної думки.

Крім соціальної та політичної ангажованості, політичний акціонізм привласнює практику субверсивної афірмації. Субверсивна афірмація – тактика, що дозволяє художнику захоплювати соціальні, політичні або економічні дискурси, з одного боку стверджуючи та споживаючи їх, але водночас підриваючи. Критикиня Інке Арнс зазначає, що така художня практика зародилась в репресивних режимах ще з кінця 1920-х років, тобто генезис такої тактики можливий виключно в умовах дій тоталітарної машини [8, р. 45]. Дана практика дозволяє художнику повторювати ситуацію, дію або функцію, але в гіперболізованій формі.

Але якщо Арнс говорить про тоталітарні режими та вважає саме їх джерелом даних практик, то зараз ми, як правило, маємо справу з ліберальними політичними режимами, які на міжнародній арені постулюють демократичні цінності та мають їх видимі ознаки. В цьому і полягає відмінність «відвертих» тоталітарних режимів від їх сучасного маскування за демократією та боротьбою за права людини. Такі режими нівелюють будь-яку можливість критики ззовні, витримку дистанції, тому що домінантна ідеологія поглинає та апропріює будь-які спроби «традиційного» протесту, критики, опозиції. Капіталізація та ідеологізація публічного простору відторгає будь-які форми критики. Субверсивна афірмація в цьому випадку є дієвим та чи не єдиним інструментом подолання даних бар'єрів, тому це один із методів, що використовується в акціях.

У даному дискурсі доречною є ідея культурної гегемонії, що була розвинута Луї Альтюссером, який пов'язував розвиток капіталізму з домінуванням ідеологічних механізмів держави [7]. Такі механізми дозволяють сучасним державам приховувати контроль та насилля за декораціями демократії. В такому випадку агресивна, щодо громадянського суспільства, політика замінюється скритою нормативністю, економічною та культурною експлуатацією. Ця скрита ідеологія впроваджується в ідеї та цінності, діє на онтологічному рівні життя суспільства.

Славої Жижек позначає метод субверсивної афірмації як гіперідентифікацію. Згідно з Жижеком, пряма та відверта критика панівної ідеології в сучасному світі не є ефективною. Тому єдине, чого може боятися система, це гіперідентифікації з собою. «Зроби так, щоб було ще гірше, виконай все краще, ніж навіть сама система могла б виконати» [10, с. 52]. Той, хто критикує, завжди залишається на певній

дистанції від об'єкта своєї критики, а принцип гіперідентифікації полягає в нівелюванні цієї дистанції. Таку дію виконують акціоністи, що ідентифікують себе з державою у символічному полі, адже вони стають активним суб'єктом у соціальному просторі і беруть на себе роль не критика, а того, хто створює нові змісти та інтерпретує старі – роль, яку апропріювали держава та різноманітні соціальні інститути. Гіперідентифікація оголює приховані від стороннього ока ідеологічні механізми і тим самим виводить напоказ ті елементи, що не підлягають публічному оголошенню. «Єдине, чого боїться панівна ідеологія, це гіперідентифікації з собою, бо ворог – це «фанатик», який повністю отожднює себе з нею, замість того, щоб зберігати належну дистанцію» [10, s. 49].

В акціоністській практиці також можна знайти відображення ідей франкфуртської школи – боротьби з капіталізмом, авторитаризмом, консерватизмом, репресивною терпимістю, яку вони називали «м'яким фашизмом». Недарма серед прихильників даних ідей був Андре Бретон, один з засновників сюрреалізму – практики, де активно використовувались перформанси, протестні мистецькі акції. Як відомо, філософія франкфуртської школи – це ідеологія «Великої відмови». Цей термін Герберта Маркузе розуміється як відмова від прихованого насильства та брехні, що є ознаками ліберальних суспільств, і досі є розповсюдженою характеристикою сучасних держав.

Головним полем для репрезентації акцій стають медіа, а віртуальний простір перетворюється на головний носій акціонізму. Враховуючи, що акціонізм є мистецтвом спонтанним (для глядача, а не для художника), кількість людей, які бачать акцію в безпосередній момент її здійснення, дуже обмежена. Ще менша кількість таких глядачів, які здатні розпізнати в цій дії політичне мистецтво. Тому саме медіа розширюють коло глядачів, інтерпретаторів акції, вводять її в дискурсивне поле, дозволяють відбуватися аналізу, а також забезпечують повноцінну роботу політичного мистецтва. Найкращою ілюстрацією ролі медіа стала акція Pussy Riot, де ЗМІ зіграли одну з ключових ролей в розгортанні подальших подій. Якби не активна робота медіа, то зараз всесвітньо відома акція залишилася б лише окремим випадком московського акціонізму.

Медіа стають середовищем, в якому існують акція, акціоніст, глядач, рефлексія, діалог і навіть наслідки акції. Медіа перетворюються на дискурсивне поле, яке має великий вплив на те, що відбувається за його межами, якщо таке твердження взагалі має місце бути. Адже реальність віртуальна і фізична не просто існують паралельно, вони знаходяться в постійному взаємовпливі. Медіасередовище, яке споживає акцію і створює своє власне поле конотацій,

на рівні з акціоністом та державою також вступає в боротьбу інтерпретацій.

Незважаючи на політизацію мистецтва, соціальність та радикальність політичного акціонізму та його протестну складову, яка полягає у відторгненні не тільки пануючої державної ідеології, але й інституту сучасного мистецтва, останньому все ж таки вдається заволодіти навіть такою необ'єктною формою. Як зазначає Олена Петровська, сучасне мистецтво – це величезний інститут, який підминає під себе будь-який вислів. Пов'язаний з глобальним арт-ринком, цей інститут фактично апропріює будь-який художній жест, тим самим нейтралізуючи його [4].

Тобто мистецтво дії, яке своєю формою спростовує створення артефактів та предметів, а також виступає проти інституціоналізації мистецтва і пропагує його вихід в публічний простір, також проникає в галерейні простори. Те, що, здавалося б, неможливо підпорядкувати і перенести в спеціально створені для мистецтва місця, так чи інакше туди переноситься у вигляді різноманітної документації.

Особливістю акціонізму є його використання мови мистецтва та мови ідеології. Відповідаючи на запитання «яким чином?» і «з якою метою?» використовуються ці дві символічні системи, можливо віднайти відмінності акціонізму від інших перформативних практик. За допомогою метафоричності мистецтва, політичної ідеології та дій соціальних інститутів акціонізм оголює основи колективного суспільного договору. Кожна акція – це не відкрите протистояння, а виявлення механізмів контролю, пригнічення та маніпулювання, деміфологізація реальності. Сприйняття соціального як сконструйованого необ'єктивного простору дозволяє реконструювати його існуючі елементи та конструювати власні, що і передбачає практика політичного акціонізму – декларування змін моделей поведінки, соціальних інтеракцій, дій, декларування плюралізму, який повинен існувати в публічному політичному просторі, але які повністю апропріює держава.

Зазначимо, що імпульсом до дій акціоніста завжди є певні події, які відбуваються в соціальній структурі, – саме вони повністю детермінують наступні кроки, ініційовані акціоністом. У даному випадку художник апропріює методологію постструктуралізму, адже домінуючі методи роботи з соціальною реальністю сучасного художника-акціоніста – це деконструкція та генеалогічний метод, які дозволяють деміфологізувати соціальну тканину і проявити нові змісти, зв'язки та взаємозумовленості. Маючи можливість публічного висловлювання, акціоніст вибудовує новий тип знання. Неможливо заперечити того факту, що кожен художник пропонує своє бачення соціальної реальності, але таке знання не завжди є політизованим, контек-

стуальним і може бути недоступним великій кількості глядачів. У свою чергу акціоністи використовують інші механізми конструювання. По-перше, акції завжди будуються у взаємозв'язку з соціокультурним і політичним контекстами. По-друге, зміст акції конструється як опозиція до існуючої форми знання. По-третє, обов'язкова умова появи акції – публічність та доступність, саме тому документація акції розповсюджується по різноманітних каналах комунікації. Виходячи з даних особливостей, ми можемо визначити головні завдання політичного акціонізму, які полягають в наступному:

1. Конструювання нового типу знання про соціальну структуру, що є альтернативою домінуючій ідеології.

2. Діагностування загального стану суспільства – локальні акції співвідносяться з глобальним контекстом.

Політичний акціоніст в сучасній культурі постає як новий тип суб'єкта, а політична акція може розглядатись як новий вид соціальної дії. В контексті фукіанської теорії саме акціоніст може стати саме тим суб'єктом, який сам себе виробляє, а не якого виробляють. Хоча, враховуючи розділення Фуко, а також тотожне йому ніцшеанське «раб» та «пан», суб'єкт, якого виробляють (тобто «раб»), конструється всупереч владним відносинам, будучи реактивною силою. Аналізуючи фігуру політичного акціоніста, необхідно зазначити, що вона формується, з однієї сторони, за допомогою глибокого критичного аналізу соціальної реальності, реконструювання її основних елементів, але з іншої сторони – є повністю залежною від даної реальності. Безперечно, політичний акціоніст не займає пасивну позицію по відношенню до влади, але його існування та дії обумовлюються змінами в біополітичному просторі. Звісно, будь-який індивід знаходиться всередині конкретного дискурсу і не може уникнути його впливу. Але питання в тому, яка роль даного дискурсу в виробництві суб'єкта і яку позицію суб'єкт займає по відношенню до нього. Тому відповідно до Фуко, свобода дій, думок, способу життя, що постійно регламентується аукціоністами, – лише фікція, ілюзія, адже будь-яка свобода лише модифікація дискурсу.

Таким чином, при появі політичних чи культурних криз, коли інтерпретаційні механізми соціальних інститутів не відповідають дійсності чи запитам суспільства, невідповідності в соціальній структурі призводять до появи нових форм соціальної чи політичної дії. Однією з таких форм є політичний акціонізм, який стає специфічним проявом політичного та соціального протесту, що використовує у своїй діяльності візуальні образи та метафори.

Політичний акціонізм, що поєднує в собі основні характеристики сучасного мистецтва і соціально-політичного протесту, активно ек-

сплуатує медіа як основне поле для репрезентації процесу акції і її результатів. Але було б помилково розглядати дану ситуацію як виключно суб'єктно-об'єктні відносини, де медіа повністю підкоряються інтересам акціоніста. Нові медіа мають можливість інтенсифікувати дії акції, керувати її наслідками, і дані процеси неможливо контролювати або направляти.

Від представників першої хвилі акціонізму (початок 1990-х рр.) до сучасних акціоністів залежність від медіа активно зростає. Сьогодні ми можемо констатувати той факт, що кіберпростір повністю поглинув мистецький акт і самостійно розпоряджається подальшим розвитком події незалежно від художника. Медіа-простір трансформується в нове дискурсивне поле, де відбувається деконструювання акції і виробляються нові конотації.

Крім абстрактного поля різноманітних смислів, що виникають в медійному полі, ми можемо спостерігати реальний вплив репрезентацій політичних акцій в медіа на фізичні процеси: медіа працює не тільки в полі інтерпретацій і суджень: виступаючи вже не тільки як майданчик для думок, а й діючої сили, важеля, при вмілому використанні якого можна вплинути на процеси поза кіберпростором. Ці процеси хаотичні, їх практично неможливо спрогнозувати, не кажучи вже про можливість директивного управління ними. Федеральні телеканали Росії, які перебувають під суворим і постійним контролем державного апарату, провели велику медіакампанію після акції феміністської арт-групи Pussy Riot «Богородиця, Путіна прожени» в 2012 році. Кампанія, яка перейшла і в інтернет-простір, була спрямована на дискредитацію учасниць групи, суспільне відторгнення і підтримку православних скреп, які «намагалися зруйнувати» учасниці акції. Але спроба конструювання образу маргінальних злочинниць трансформувалася в несвідому просвітницьку і PR-акцію, завдяки якій весь світ дізнався не тільки про здійснення акції, а й про прецедент, ініційований владою, – судовий процес і тюремне ув'язнення двох фігуранток кримінальної справи.

З поширенням медіа художник і жест втрачають свою автономію. У випадку з акціонізмом, який відкидає інституційні та ринкові відносини, обриваючи всі притаманні сучасному мистецтву зв'язки, знаходиться більш потужний і впливовий важіль, який управляє акціоністом, створює його образ, диктує правила. Медіа впливає не на зміст політичної акції, а на її комунікативний ефект, функціонування в символічному і фізичному просторах.

Давно втрачену монополію на висловлювання художника тепер знаходить медіа, експропріюючи, в першу чергу, не об'єктне мистецтво, а те, що не захищене герметичним простором білого кубу і не є ініційоване інституцією, яка змогла б висловити

певну авторитетну думку. Спонтанне, зовні хаотичне і непередбачуване, що не має очевидного зв'язку з мистецтвом, дію, яке лише після деякого відрізка часу підтверджується заявою акціоніста (в медіа), перетворюється в субстанцію, відкриту для маніпулювання і присвоєння їй необхідної інтерпретації.

Однією з кращих репрезентацій такої ситуації є акція Петра Павленського «Відділення» (2014 г.), що українськими ЗМІ була проінтерпретована як акція на підтримку української ув'язненої Надії Савченко. Об'єктом для проведення акції Павленський вибрав паркан психіатричної лікарні – Державного наукового центру соціальної і судової психіатрії імені В.П. Сербського, де в цей момент перебувала Савченко. Припущення, яке не має ніякого відношення до реальності, позиціонувалося медіа як підтверджений факт, що став ще однією стратегічною точкою в пропагандистській боротьбі українських і російських ЗМІ. Посередником медіа є тільки в безпосередньому взаємозв'язку з художником-акціоністом. Адже, на відміну від інших художників, основним методом презентації мистецтва яких є виставки і проекти, що надають можливість споглядати як художника, так і твори тривалий час, у випадку з акціоністами цей момент нівелюється самою сутністю акціоністського мистецтва. Тому єдиною сполучною ланкою між художником, його твором (акцією) і глядачем виявляються медіа.

Акція – це індивідуальний прояв, який соціальні мережі переводять у простір колективного. Вони піддають будь-яку приватну думку процесам, що стирають межі приватного: примусовій колективізації, неконструктивній критиці та обговоренню, деструкції, поглинанню.

Саме соціальні мережі мають можливість перетворення індивідуального висловлювання художника (або групи) в колективний твір, де кожен може відчувати свою причетність до того, що сталося. З пасивного спостерігача телебачення користувач соціальної мережі Facebook перетворюється на активного учасника акції.

У сучасних квазідемократичних режимах, радше за все, можна говорити не про репрезентацію новинами колективних уявлень, а про репрезентацію необхідних і бажаних колективних думок, які й будуть формуватися під впливом інформації, що транслюється в медіа. Тут необхідно розрізнити, чий саме уявлення транслюють медіа. Швидше за все доречно говорити про ідеологізацію медіа, тобто конструювання смислів і значень, крізь призму яких необхідно сприймати соціальну реальність.

Політичний акціонізм розширює критичні межі художнього акціонізму та перформансу – критика художньої реальності та саморефлексія розширюється до критики держави, влади і соціальної реальності в цілому. Художники інтегруються в соціальну структуру не як представники мистецтва, а як соціальні агенти публічної сфери. Політичний акціонізм постає як специфічна форма політичного протесту, публічного обговорення та дискусії навколо суспільно важливих питань, в якому апропріюються різноманітні художні засоби та методи. Художник-акціоніст як центральна фігура політичного акціонізму – це виробник нових змістів, який заперечує традиційну роль художника і його сучасне втілення, що пов'язане з комерціалізацією, інституціоналізацією мистецтва, а значить підпорядкуванню художника владному дискурсу.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Голдберг Р. Искусство перформанса. От футуризма до наших дней / Роузли Голдберг; пер. с англ. А. Аслаяна. — М. : Ad Marginem Press, 2014. — 318 с.
2. Гринберг К. Авангард и китч / К. Гринберг ; пер. с англ. // Художественный журнал. — 2005. — № 60 : [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://xz.gif.ru/numbers/60/avangard-i-kitch>.
3. Костина А. В. Культура между рабством конъюнктуры, рабством обычным и рабством статуса / А. В. Костина, А. Я. Флиер. — М. : Согласие, 2011. — 368 с.
4. Петровская Е. Что остается от искусства / Е. Петровская, О. Аронсон. — М.: Ин-т проблем современного искусства, 2015. — 344 с.
5. Фуко М. Герменевтика субъекта : Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1981-1982 гг. / Мишель Фуко ; пер. с фр. А. Г. Погоняйло. — СПб. : Наука, 2007. — 677 с.
6. Adorno T. W. Critical Models : Interventions and Catchwords / Theodor W. Adorno, Henry W. Pickford. — New York : Columbia University Press, 2005. — 448 p. — (European Perspectives: A Series in Social Thought and Cultural Criticism).
7. Althusser L. Ideology and ideological state apparatuses : Notes towards an investigation / Louis Althusser // Lenin and Philosophy and Other Essays. — New York : Monthly Review Press, 2001. — P. 34—45.
8. Arns I. Subversive Affirmation : On Mimesis as a Strategy of Resistance / Inke Arns, Sylvia Sasse: [Electronic resource]. — Access mode : http://www.inkearns.de/wp-content/uploads/2011/01/2006_Arns-Sasse-EAM-final-book.pdf.
9. Bishop C. Artificial Hells : Participatory Art and the Politics of Spectatorship / Claire Bishop. — London ; New York : Verso, 2012. — 390 p.
10. Žižek S. Das Unbehagen in der Liberal Demokratie / Slavoj Žižek // Heaven Sent. — 1992. — No 5. — P. 43—49.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2016

REFERENCES:

1. Goldberg R., 2014. Iskusstvo performansa. Ot futurizma do nashuh dney [Performance Art: From Futurism to the Present]. Moscow, 318 (in Russian).
2. Grinberg K., 2005. Avangard I kitch [Avant-garde and kitsch]. Regime to access: <http://xz.gif.ru/numbers/60/avangard-i-kitch>.
3. Kostina A.V., 2011. Kultura megdu rabstvom kon'uktury, rabstvom obuchnum i rabstvom statusa [Culture between slavery of conditions, usual slavery and slavery of status]. Moscow, 368 (in Russian).
4. Petrovskaya E., Aronson O., 2015. Chto ostaetsya ot iskusstva [What remains of the art]. Moscow, 344 (in Russian).
5. Fuko M., 2007. Germenevtika sub'ekta [Hermeneutics of the subject]. St. Petersburg. 677 (in Russian).
6. Adorno, T. W., 2005. Critical Models : Interventions and Catchwords / Theodor W. Adorno, Henry W. Pickford. — New York : Columbia University Press. (European Perspectives: A Series in Social Thought and Cultural Criticism).
7. Althusser, L., 2001. Ideology and ideological state apparatuses : Notes towards an investigation. Lenin and Philosophy and Other Essays. New York : Monthly Review Press, 34—45.
8. Arns, I. Subversive Affirmation : On Mimesis as a Strategy of Resistance / Inke Arns, Sylvia Sasse. Access mode : http://www.inkearns.de/wp-content/uploads/2011/01/2006_Arns-Sasse-EAM-final-book.pdf.
9. Bishop, C., 2012. Artificial Hells : Participatory Art and the Politics of Spectatorship. London ; New York : Verso.
10. Žižek, S., 1992. Das Unbehagen in der Liberal Demokratie. Heaven Sent 5, 43—49.

***Бавикіна Вікторія Миколаївна** – аспірант
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Адреса: 61000, Харків, площа Свободи, 4*

***Vavukina Viktoriia M.** – postgraduate
Kharkiv V. N. Karazin national university
Address: 4, Svobody Sq, Kharkiv, 61000, Ukraine
Email: trollishka@gmail.com*

***Бавыкина Виктория Николаевна** – аспирант
Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина
Адрес: 61000, Харьков, площадь Свободы, 4*